

Posudek

Disertační práce: Internet ve vztahu informační vědy a práva

Autorka: MGr. Kateřina Fáberová Slušná

Školitel: Mgr. Vít Šisler, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Rudolf Vlasák

Hned v úvodu svého posudku se musím přiznat, že jsem tuto disertační práci přečetl s upřímným zájmem a také se zvědavostí, jak se kvalifikovaná absolventka právních studií vyrovná s pojetím internetu jako nového prostoru pro uplatňování nejen už velmi letitého a tudíž také rozvinutého práva autorského, navíc v rámci studia doktorského programu nikoli práva, ale informační vědy. A nebyl jsem zklamán. Práce mne velmi zaujala a podnítila mne k mnoha úvahám. Především nad možnostmi "klasického" a dosud všeobecně platného pojetí autorského práva v prostředí, kde už na jedné straně - např. v oblasti šíření vědeckých textů - nejde ani tak o majetková práva, ale možná o to více o práva osobnostní, a na druhé straně, která v práci převažuje, jde o velký byznys licencí nad hlavně softwarovými systémy, kde se člověku vtírá pomyšlení spíše na práva ochrany průmyslového vlastnictví. Konec konců zatímco u odborných děl jde uživateli skutečně o informace, u těch (kromě software) autorsky nejcitlivěji chráněných, jako jsou filmy a muzika, jde spíše o zábavu, nikoli o informace.

Uvedená problematika oponenta samozřejmě podnítl k řadě nejen úvah, ale také diskuse, která je hlavním obsahem tohoto posudku. Touto diskusí, samozřejmě někde i nesouhlasnou s autorkou, však nechci vyjádřit odpor proti celkovému pozitivnímu hodnocení její disertace.

Především k pojmům a jejich pojmenování, resp. k terminologii:

Autorka vychází z klasické struktury aktérů komunikace informací na internetu (na str. 38) a samozřejmě uvádí kromě příjemce také "poskytovatele" - informace, odkazu na informaci, prostoru pro umístění informací a připojení k informačnímu prostředí. Jenomže autorské právo pracuje z hlediska ochrany nikoli s termínem "informace", ale s termínem "dílo". Je samozřejmé, že dílo obsahuje informace, ale informace jako taková není z hlediska autorské ochrany nikterak postižitelná. Vždycky to musí být její prezentace, ať už to je text, obraz, zvuk, resp. prezentace multimediální. Často, třeba v knihovnictví a bibliografii, hovoříme o "dokumentu". Shora uvedené subjekty jsou relevantní s ohledem na celkové právní uvažování nad provozem internetu, a o to skutečně (už podle názvu) v této disertaci jde. Nicméně pokud se autorka věnuje autorskému právu na internetu, nelze se vyhnout na úkor "ochrany informací" ochraně autorských práv nad "dílem" autora (autorů).

Pokud jde o samotný pojem "informace", na str. 20 je definován (hned "relevantní informace"), pravděpodobně v rámci právní vědy, jako splňující "platnou právní úpravu, jež reguluje oblast autorských práv pro vymezení autorských děl, příp. softwaru nebo databází". Na str. 69 až 70 se pak autorka snaží vyložit pojem

"informace" a v názvu 2. kapitoly "informaci" už přímo uvádí jako "autorské dílo". Definice pojmu, zde z hlediska informační vědy, přejímá od německého informačního vědce R. Kuhlena a českého J. Cejпка (upřednostnil bych tu německou, kde se nepracuje s "množstvím informace" - jak se to dá spočítat?). Ve vztahu k autorskému právu, se ale nemůže vyhnout skutečnosti, jak píše korektně dále, že jde vlastně o "autorské dílo", které je opravdovým předmětem ochrany, i když je vyjádřeno v podobě elektronické. Informace je abstraktum, kdežto dílo je konkrétní, a jen to může být předmětem autorskopravní ochrany. Nikoli informace jako taková. Navíc bychom se dostali do velmi složitých diskusí, kdybychom měli vysvětlovat, jaké informace nese hudba či výtvarné dílo, báseň atd.

Závěrem k této diskusi uvádím na smířenou svůj dojem, že autorka ve snaze přiblížit své dílo našemu informačnímu oboru poněkud nad potřebnou míru užívala termínu "informace". Budiž jí to od nás přijato jako vstřícnost.

Nyní k jednotlivým částem disertace:

Práce je od počátku pojata jako výzkum skutečně aktuální právní situace okolo nejvýznamnějšího soudobého sociálního fenoménu - internetu. Hned v úvodu podává velmi případným (tabulkovým) způsobem přehled výsledků své analýzy této situace (str. 15 až 18). Z toho pak vychází v rozsáhlém pojednání o jednotlivých aspektech uplatnění legislativy sledující zejména otevřené licence v oblasti šíření informací. Předmět internetu je v práci v podstatě vymezen prostředím www, i když, pokud jde např. o "databáze", v řadě případů je jejich obsah (v databázích bibliografických, strukturovaných faktografických i plnotextových) autorsky úspěšně chráněn, když jsou zpřístupňovány mimo otevřené www. Bylo tomu tak i před internetem (viz světová databázová centra, dnes také "úložiště" či prostě "server", jako jsou např. STN International, Factiva nebo autorce jistě známý systém Lexis-Nexis, pracující už od konce 70. let minulého století). Databáze jako předmět autorského práva je z hlediska českého autorského zákona chráněn a autorkou také vnímán odlišně od ostatních autorských děl (např. už str. 21 nahoře). Na místě autora se zde vyskytuje např. jinde nesledovaný pojem "pořizovatel DB". Vychází se z definice, která se už dnes nedá pokládat za univerzální. Obsahem databází se totiž stále více stávají standardní autorská díla jako knihy, časopisecké články, výtvarná i hudební tvorba, "pouze" v digitalizované formě, která musí být chráněna nikoli jako databáze, ale jako standardní předměty ochrany autorství před internetem.

Něco jiného je, jak to v tomto případě autorka správně vnímá, software, který informace (z jejich definice, jak je autorka uvádí) neobsahuje a přesto je jako autorské dílo chráněn (ve světové praxi mnohem přísněji, než tradiční, původně tištěná díla).

Kvituji, že se autorka věnuje důsledně vývoji autorského práva i z pohledu Soudního dvora Evropské unie. Tím se také upravuje (např. na str. 54) pojetí "odkazu" na internetu. Zatímco v názvu podkapitoly 1.10.2 stojí "odkaz na informaci", dále v textu autorka správně uvádí v odkazu na rozhodnutí SDEU "hypertextové odkazy na díla". Z obecného pohledu je to na první pohled jedno, ale jsme-li v právním prostředí, je to, jak jsem vyložil výše, přece jen rozdílné.

Jiná věc je kategorie "odpovědnost poskytovatele služby za obsah přenášených informací". Zde už nejde o autorské, ale o jiné právo. Tím se pak v souladu s celkovým zaměřením práce dostáváme i k průmyslovému právu, obchodnímu právu atd. Zdá se, že se tím také dostáváme k podle mého názoru nejzávažnější části předložené

disertace, a to ke 4. a 5. kapitole, resp. k "analýze dopadu autorskoprávních souvztažností na informační prostředí internetu" (jak to v Úvodu autorka uvedla na str. 10), a to v té nejvýznamnější oblasti z tohoto hlediska. Je jí nepochybně oblast veřejných licencí na internetu, ať už jde o software, nebo o díla šířená s autorskými licencemi podle nomenklatury Creative Commons. V této části autorka přesvědčuje jednoznačně o své kompetenci k realizaci kvalifikovaného právního výzkumu a hodnocení skutečností v oblasti sledované tradičně informační vědou.

V části 5.4 jsou uvedeny výsledky autorčina zkoumání vazeb kritérií hodnocení zdrojů informací a určených licenčních prvků veřejných licencí s ohledem na kvalitu informací. Jedním z klíčových kritérií hodnocení kvality je samozřejmě autorkou uvedený parametr "autorita". V tomto ohledu se domnívám, že by mělo být jmenovitě uvedeno také statisticko-kvalitativní hodnocení zejména vědeckých prací, jako jsou vědecké časopisy a v nich články, a to měřítkem "impact factor". Kromě tištěných časopisů jsou už zde také jejich digitální verze, resp. někdy už i časopisy "digital born", umístěné na internetových zdrojích, které jsou prostřednictvím výpočtů impact factoru kvalitativně docela objektivně měřitelné.

Velmi kladně hodnotím kapitolu věnovanou rozvoji informační gramotnosti obyvatelstva z pohledu našeho školství. Jsem přesvědčen, že výsledky autorčina zkoumání, pokud by byly dány k dispozici MŠMT, mohly by pro tento rozvoj u nás znamenat vhodný přínos.

Z formálního hlediska bych práci vytkl pouze absenci také grafického znázorňování některých pojmů, zejména alespoň grafický doprovod licenčních verzí u Creative Commons, a některé prohřešky oproti citačním normám v Seznamu literatury (mezi autory se už nedělají pomlčky, jednou kurzívou a podruhé ne u názvů prací J. Čermáka apod.) V daném případě však naopak kvituji, že tyto normy nebyly dodrženy při citacích zákonů, které jsou v daném případě právu věnované práci sepsány ve zvláštním seznamu.

Závěr:

Vzhledem k tomuto celkovému hodnocení konstatuji, že disertační práci Mgr. Kateřiny Fáberové Slušné "Internet ve vztahu informační vědy a práva" pokládám za splňující požadavky standardně kladené na tento typ díla a doporučuji ji k obhajobě s výsledkem "prospěla".

V Praze 15. června 2015

doc. PhDr. Rudolf Vlasák